

TEKSTI MIA SCOTSON

Tunteilla ON MERKITYSTÄ SUOMEN KIELEN OPPIMISESSA

Väitöskirjassani (Scotson 2020) tutkin korkeakoulutettuna Suomeen muuttaneiden henkilöiden kokemuksia suomen kielen käyttämisestä arkielämän tilanteissa kotoutumiskoulutuksen lopussa ja vuosi koulutuksen jälkeen. Tarkastelussa oli, mitkä tekijät vaikeuttavat ja toisaalta edistävät suomenkielistä vuorovaikutusta. Väitöskirjani tuloksista ilmenee, että kielenkäyttäjän tunteilla ja käsityksillä on oleellinen merkitys suomen kielen käyttämiselle. Tunteet taas riippuvat sosiaalisesta ympäristöstä, esimerkiksi puhekuppanin suhtautumisesta.

KUTEN me kaikki suomenopettajat tiedämme, keskeinen tekijä suomen kielen oppimisessa on kielen käyttäminen vuorovaikutuksessa luokan ulkopuolella. Olen opettanut suomea vuodesta 2005 ja huomannut työnsäni erityisesti korkeakoulutettujen opiskelijoiden suomen kielen puhumiseen liittyvät haasteet; esimerkiksi kotoutumiskoulutuksen päätyttyä osa opiskelijoista saavuttaa rohkeuden käyttää suomea vuorovaikutustilanteissa, mutta osa välitelee puhumista suomeksi ja pyrkii käyttämään englantia suomaisten kanssa.

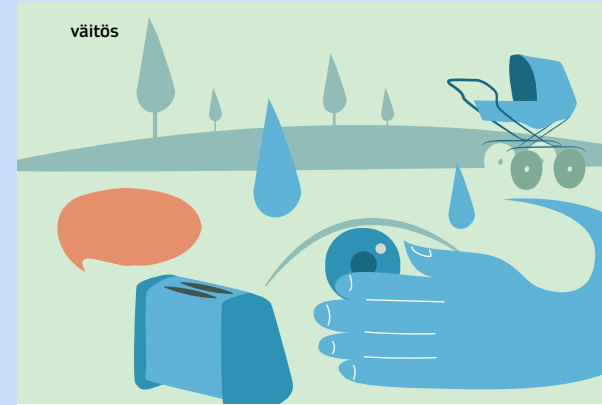

Väitöskirjassani (Scotson 2020) tutkin korkeakoulutettuna Suomeen muuttaneiden henkilöiden kokemuksia suomen kielen käyttämisestä kotoutumiskoulutuksen lopussa ja vuosi koulutuksen jälkeen. Tarkastelin suomen käyttämistä luokan ulkopuolella arkielämän tilanteissa ja sitä, mitkä tekijät edistävät ja rajoittavat suomenkielistä vuorovaikutusta. Tutkimuksen osallistajat olivat peräsin pääkaupunkiseudulta kahdesta eri oppilaitoksesta ja osasivat englantia. Tutkimuksen alkaessa osallistajat olivat opiskelleet aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa noin yhdeksän kuukauden ajan.

Suomen kielimäisema on muuttunut viime vuosina ja englantia puhutaan Suomessa nykyään entistä enemmän varsinkin pääkaupunkiseudulla. Suomen kielen käyttäminen arkielämän tilanteissa vaatii englannintaitoiselta suomen kielen oppijalta aloitteellisuutta ja sinnikkyyttä eli toimijuutta. Toimijuudella tarkoitetaan kielenkäyttäjän tunnetta toimijuudesta eli sitä, kuinka toiminnalliseksi henkilö tuntee itsensä sekä tunnetta siitä, että pystyy toimin-

Suomen kielen käyttäminen arkielämän tilanteissa vaatii englannintaitoiselta suomen kielen oppijalta aloitteellisuutta ja sinnikkyyttä eli toimijuutta.

nallaan vaikuttamaan omaan oppimiseensa. Toimijuuden tunteen lisäksi toimijuuteen kuuluu toiminnallinen käyttäytyminen eli se, miten henkilö ilmentää toimijuuttaan osallistumisen ja toiminnan kautta. Väitöskirjassani olen tarkastellut erityisesti sitä, millainen rooli tunteilla ja käsityksillä on kielenkäyttäjän toimijuudessa. Väitöskirjani aineisto muodostui eri menetelmien hankituista laadullisista aineistosta, joita analysoin kolmessa osatutkimuksessa. Ensimmäisessä osatutkimuksessa aineistona oli 59 korkeakoulutetun kotoutumiskoulutuksen opiskelijan piirtämät kuvat ja niihin kirjoitetut selitykset. Osallistajat piirsivät kaksi kuvaa itselleen suomen kielen käyttäjänä. Toinen kuvista sijoittui nykyhetken ja toinen tulevaisuuteen.

Virheiden pelon taustalla ilmeni formaali kieli- ja oppimiskäsitys, jossa kielenoppija ei nähnyt virheitä luonnollisena osana oppimista, vaan henkilökohtaisena epäonnistumisena.

Osatutkimuksessa selvitin, millaista toimintaa ja tunnetta sekä esineitä, ihmisiä ja paikkoja piirroksissa on kuvattu. Toisessa osatutkimuksessa tarkastelin 17 henkilön tutkimushaastattelua hyödyntäen, millaisia kokemuksia suomen kielen käyttäjillä on kielivalinnoista vuorovaikutuksessa ja sitä, mitkä tekijät kielivalintoihin vaikuttivat. Kolmannen osatutkimuksen keskiössä oli kaksi avainosallistujaa. Tutkin heidän suomen kielen käyttämiseen kytkettyjä tunteita sekä sitä, miten tunteet ja käsitykset ovat yhteydessä osallistujien toimijuuteen ja muuttavat kotoutumiskoulutusta seuraavan vuoden aikana.

Tunteet ja käsitykset kietoutuvat toisiinsa Väitöskirjani tuloksista ilmenee, että kielenkäyttäjän tunteilla ja käsityksillä on oleellinen merkitys suomen kielen käyttämiselle. Eniten tunteita synnyttivät suulliset kielen-

käyttötilanteet luokan ulkopuolella. Sekä oman puheen tuottaminen että puhekuppanin puheen ymmärtäminen aiheuttivat osallistujissa pelkoa, huolta ja hermostuneisuutta eli negatiivisia tunteita, joita voidaan pitää niin kutsuttuna kielihädistyksenä. Puhumisen pelko ja hermostuneisuus saivat suomea opettelevan henkilön hylkäämään mahdollisuuden harjoitella suomea ja turvautumaan englantiin vuorovaikutustilanteissa.

Tutkimuksen perusteella kielenkäyttämiseen liittyvät tunteet kietoutuivat yhteen itseä ja omaa kielitaitoa koskevien käsitysten kanssa. Esimerkiksi virheiden pelon taustalla ilmeni formaali kieli- ja oppimiskäsitys, jossa kielenoppija ei nähnyt virheitä luonnollisena osana oppimista, vaan henkilökohtaisena epäonnistumisena. Kolmannessa osatutkimuksessa kahdella avainosallistujalla oli käsitys itsestään perfektiönä ja heidän kokemuksissaan ilmeni perfektiönä yleisesti liitettyä piirrettä, kuten

Kielteisiä tunteita aiheuttivat tyypillisesti tilanteet, joissa Suomeen muuttanut halusi harjoitella suomea, mutta puhekuppanin vaihtoi kielen englanniksi.

omaa suoritukseen kohdistuvia korkeita tavoitteita, omien virheiden murehtimista ja huolta muiden mielipiteistä. Osallistajat eivät uskaltaneet puhua suomea, koska pelkäsivät negatiivista arvostelua ja sitä, että virheet vaikuttavat muiden mielikuvaan itsestä.

Virheiden pelkoon oli yhteydessä myös käsitys oman kielitaidon riittämättömyydestä. Osallistajat vertasivat omaa kehittyvää kielitaitoaan nativipuhujan suoritukseen, mikä aiheutti epärealistisia tavoitteita ja heikensi isetuntoa. Negatiivisia tunteita vuorovaikutustilanteissa synnytti myös se, että osallistajat eivät kyenneet ilmaisemaan todellista miinaansa kehittyvällä suomen kielellään ja tunsivat itsensä tyhäksi. Esimerkiksi piirrosaineistossa yksi osallistuja oli piirtänyt itsensä lapseksi ja kaksi muuta koiraksi.

Vaikka aineistossa korostuivat kielteiset tunteet, tulevaisuutta kuvaavissa piirroksissa ilmeni tärkeänä positiivisena tunteena toivo. Osallistujien käsitys omasta toimijuudestaan suomen kielen käyttäjänä tulevaisuudessa oli hyvin myönteinen: monet osallistajat kuvasivat itsensä puhumassa sujuvasti suomea työpaikoillaan.

Sosiaalinen ympäristö vaikuttaa tunteisiin

TUNTEET ovat monin tavoin riippuvaisia sosiaalisesta ympäristöstä, esimerkiksi puhekuppanin suhtautumisesta ja käyttäytymisestä. Kielteisiä tunteita aiheuttivat tyypillisesti tilanteet, joissa Suomeen muuttanut halusi harjoitella suomea, mutta puhekuppanin vaihtoi kielen englanniksi.

Koska kielenkäyttäjän tunteet ja käsitykset ovat yhteydessä aiempiin kokemuksiin, epäonnistuneet kielenkäyttökokemukset voivat johtaa

siihen, ettei tulevaisuutta kohtaamisissa edes yritä puhua suomeksi.

Kolmannessa osatutkimuksessa molemmat avainosallistajat kokivat kotoutumiskoulutuksen lopussa negatiivisia tunteita suomenkielistä vuorovaikutusta kohtaan. Vuoden kuluttua kotoutumiskoulutuksen päättymisestä toisen avainosallistujan puhumisen pelko esti häntä edelleen käyttämästä suomea vuorovaikutustilanteissa. Toisen avainosallistujan tapauksessa tilanne oli kuitenkin päivävastainen. Negatiivisia tunteita vuorovaikutustilanteissa synnytti virheitään eikä juurikaan kokenut negatiivisia tunteita puhussaan suomea. Tuloksista ilmenee, että ystävällisen, oikea-aikaisen tukea tarjoavan puhekuppanin avulla myös ahdistunut kielenkäyttäjät voi selviytyä puhe-tilanteesta suomeksi. Onnistuneet kielenkäyttötilanteet, kannustava palaute ja niihin liittyvät positiiviset tunteet, kuten ilo ja ylpeys, vaikuttivat käsityksiin omasta edistymisestä, antoivat itseluottamusta, vahvistivat kielenkäyttäjän toimijuutta ja kannustivat puhumaan suomea myös tulevaisuuden vuorovaikutustilanteissa.

Väitöskirjani tulosten perusteella kielenkäyttötilanteesta koettujen tunteiden ja käsitysten tietoinen reflektointi voi edistää kielenoppimisprosessia, mikä vuoksi tunteiden ja käsitysten merkitys kielenoppimisessa olisi hyvä huomioida myös kielenopetuksessa.

Scotson, M. 2020. *Korkeakoulutetut kotoutuvat suomen kielen käyttäjiksi*. Toimijuus, tunteet ja käsitykset. JYU Dissertations 271. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 2020. Väitöskirja on luettavissa osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8259-1>